

”Tänk om jag var”

Ett sociokulturellt konstprojekt med åk 5 i Malms skola

Pargas

Catarina Johansson

Examensarbete för samhällspedagog (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för medborgaraktivitet och ungdomsarbete

Åbo 2015

EXAMENSARBETE

Författare: Catarina Johansson

Utbildningsprogram och ort: Utbildningen till samhällspedagog i Åbo

Handledare: Micaela Strömborg

Titel: "Tänk om jag var" Ett sociokulturellt konstprojekt med åk 5 i Malms skola, Pargas.

Datum 19.10.2015

Sidantal 35

Bilagor 3

Abstrakt

Syftet med mitt examensarbete är att granska och undersöka om kreativ verksamhet kan ge en positiv upplevelse undervisningen för elever. Jag presenterar hur man kan förverkliga ett bildkonst projekt i praktiken med en skolklass för att bygga en bro mellan skola och samhället. I mitt examensarbete har jag sammanfattat kunskap i praktik och teori och hittat samband mellan dessa. Jag presenterar Malms skola årskurs 5 konst projekt "Tänk om jag var" i sin helhet och den litteratur jag läst och som jag har haft hjälp av. Jag tar upp forskningsmetoder som enkäter, gruppintervju och observation i beskrivandet av mina resultat och slutsatser. Jag använder mig delvis av den nya läroplanen särskilt med fokus på bildundervisningen.

Min frågeställning i examensarbetet var: Är det en positiv upplevelse för eleverna att delta i en konst/ utställningsprojekt som detta och utanför skolmiljön? Det resultat jag kommit fram till är att projektet "Tänk om jag var" var en positiv upplevelse. Det gav inspiration och väckte nyfikenhet till konst, material och olika bildtekniker.

Språk: Svenska   Nyckelord: Kreativitet, delaktighet, bild, konstprojekt, sociokulturell inspiration.

BACHELOR'S THESIS

Author: Catarina Johansson

Degree Programme: Degree Programme in Community Education in Turku

Supervisor: Micaela Strömborg

Title: "Imagine if I were" A socio-cultural art project with year 5 students at the Malms skola in Parainen.

Date 19.10.2015   Number of pages 35

Appendices 3

Summary

The purpose of this thesis is to study whether creative activities can create a positive experience in students' education. I will use the example of how a practical visual arts project can be done with a school class to build a bridge between the school and the community. In my thesis, I have combined practical experience and theory by finding connections between them. I will present the art project "Tänk om jag var" (Imagine if I were), created by the year 5 students at the Malms School in Parainen, Finland, and also use the literature that I have read. I will use research methods such as surveys, group interviews and observation in the collection and analysis of my data and results. I will also partly use the new curriculum, focusing on art education.

The research question for my thesis was: Is it a positive experience for the students to participate in an art/exhibition project like this outside the school? The result that I found was that the "Tänk om jag var" project was a positive experience. It inspired the pupils and increased their curiosity to art, materials and different visual arts techniques.

Language: Swedish   Key words: creativity, participation, art education, art projects, socio-cultural inspiration.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1.	Syfte och mål	2
1.2.	Avgränsning.....	4
2	Grundskolans nya läroplan med fokus på kreativa läroämnena	5
2.1.	Lärmiljöer.....	5
2.2.	Bildkonstundervisningen i läroplanen	6
3	Sociokulturell inspiration i teoretiskt perspektiv	7
4	Kreativitet, bild och identitet.....	10
5	”Tänk om” och dess uppbyggnad.....	12
5.1.	Första träffen: introduktion och uppgift	12
5.2.	Andra träffen: drömmar och fantasier.....	13
5.3.	Tredje träffen: återkoppling till bilden och slutförande av uppgiften	14
5.4.	Fjärde träffen: självporträtt	15
5.5.	Femte träffen: Återkoppling till bilden och slutförande av bilden.....	16
5.6	Besök till Gamla kommunalstugan	17
6.	Enkäter, gruppintervju och utvärdering.....	17
6.1.	Observationer	17
6.2.	Gruppintervju	18
6.3.	Enkäter	19
7.	Resultat och slutdiskussion.....	21
7.1.	Målet för den praktiska delen.....	21
7.2.	Syftet med den praktiska delen	22
7.3.	Mål för mitt examensarbete	23
8.	Slutdiskussion kring examensarbetet.....	24
	Källförteckning	26
	Bilaga 1 enkäter	
	Bilaga 2 Brev till föräldrar	
	Bilaga 3 Artikel från Åbo underrättelser	

1 Inledning

Kreativ verksamhet i olika former har alltid intresserat mig. Antagligen för att jag själv är praktisk och konstnärlig till min natur. Jag hade svårt som barn att passa in i ”teoretiska formen” eller normen skolan krävde och förväntade sig av barnen. Alla skulle göra lika, klara av att prestera och registrera en mängd av fakta och teori. Det var svårt. Jag ville skapa och lära mig genom kreativa metoder. Uttrycka mig genom sinnen.

Under åren 2005-2007 arbetade jag som danspedagog på Atheneskolan i Visby. Alla elever i grundskolan, 260 elever hade dans på sitt schema en gång i veckan utöver andra läroämnen. I samband med undervisningen kom jag även i kontakt med SoL- pedagogiska programmet genom att leka och lära med kreativa metoder. SoL är en pedagogisk metod som används i grundskolor i Sverige. Programmet Skapa och Lära (SoL) är ett skolutvecklingsprogram som bygger på samarbeten mellan lärare i arbetslag och konstnärer (exempelvis musiker, dansare, skådespelare, språkkonstnärer, bildkonstnärer o.s.v.). Genom de olika konstarterna lär sig lärarna använda alternativa, kreativa och stimulerande metoder för undervisning och lärande. Målet med SoL-programmet är att kreativa lärprocesser skall vara en naturlig del i skolans vardag. För att nå målet arbetar SoL långsiktigt för att alla pedagoger på skolan ska känna sig bekväma med att arbeta och leda inom olika konstformer. SoL kompetensutvecklar lärarna i hur de kan utnyttja olika konstarter i sin undervisning, för att få bättre måluppfyllelse hos skolans elever. Detta sker bland annat genom att lärarna planerar och genomför ett antal uppdrag tillsammans med en konstnär. Eleverna utvecklar sin kunskap i t.ex. matematik genom dans; historia genom drama; språk genom musik o.s.v.. SoL kan även användas tillsammans av ledningen och hela kollegiet för att så många som möjligt ska ges tillfälle att bekanta sig med de olika konstformerna. SoL sker på plats i skolan, under ordinarie arbetstid, och tillsammans med lärarnas elever. SoL startade 2001 i ett samarbete mellan Kungliga Musikhögskolan i Stockholm och Kista Stadsdel i Stockholms stad.(<http://www.skapaochlara.se/wordpress/>)

Denna metod var fantastisk tänkte jag. Att stöda pedagoger i undervisningen genom att samarbeta med professionella konstnärer ger pedagogerna verktyg för att arbeta med alternativa metoder. Då jag planerar mitt examensarbete finns detta starkt i mitt minne. Det är egentligen någonting motsvarande jag utför med elever i Malms skola i Pargas våren 2015. Skillnaden är att jag inte representerar SoL, utan är en samhällspedagog som för

detta projekt utför ett handlingsbaserat examensarbete. Jag vill ge elever i skolundervisningen en möjlighet att utföra ett projekt genom kreativitet och med sociokulturell inspiration som bakgrundsteori. Genom deltagande pedagogik vill jag bygga en bro mellan skolvärlden, samhället och individen. Kunde det finnas möjligheter för samhällspedagoger att arbeta som stödresurs i sin professionalitet och sitt kunnande i en framtidens grundskola i Finland? Till exempel som skolcoach eller kunde det vara en form av SoL-pedagog. Går dessa hand i hand? Det återstår att se.

För att förklara vad mitt tema och själva examens praktiska del är, vill jag ta upp var jag egentligen redan startade kring temat för mitt examensarbete: Utställningen Tänk om skapades år 2010-2011 för mindre barn och hade med temat fantasi och verklighet. I den utställningen medverkade jag själv och fotografen var Anna Frank. Vi skapade bilder av finska djur i verklighetsmiljö och sedan samma djur placerade i en fantasimiljö. Bilderna ställdes ut på galleri med fakta om djuret och sedan en påhittad saga om samma djur i fantasimiljö. Det vill säga för varje djur fanns två konstverk. Tekniken var kollage. Först fick barnen se bilder, sedan skapa sitt eget fantasidjur genom att teckna ett eget djur. Avslutningsvis hängdes alla djurbilder upp på ett stort väggkonstverk i galleriet. Tanken var att öka delaktighet, att skapa och få betrakta sitt eget konstverk, men också att besöka en utställningsmiljö för barn. Redan då hade jag en stark vision om att förverkliga en liknande utställning och genomföra projekt tillsammans med ungdomar, men med temat självbild/porträtt. Till denna utställning skulle ungdomarna vara konstnärerna och jag skulle endast handleda och inspirera dem till temat och uppgiften. Jag hade ingen tanke på att det skulle bli mitt examensarbete. Men så fick det bli.

1.1. Syfte och mål

Mitt handlingsbaserade examensarbete och samtidigt tema för utställningen år 2015 heter: Tänk om jag var. Nu skulle min målgrupp i detta fall åk 5 från Malms skola i Pargas arbeta med temat självbild i fantasi och verklighet. Som jag tidigare nämnde är en kreativ verksamhet och självförverkligande ett intressant tema. Kreativitet och konstnärlighet eller att kunna rita eller måla är inte mitt huvudsyfte i min aktivitet, utan att uttrycka sig och få känna sig delaktig i samhället socialt och i gruppsammanhang, utan att glömma den enskilda individen. Jag tror att barn och ungdomar ofta kan känna stark press av samhällets förväntningar och ideal. Barn och ungdomar använder sig allt mera av teknik och verksamhet genom datorer, Chromebooks o.s.v. även i undervisningen. Att skapa genom

handarbete kan bli allt mera "antikt" och udda. Jag vill gärna se hur barnen uttrycker sig genom skapande verksamhet, genom handarbete och fantasi. Kreativiteten sker genom handarbete på ett annorlunda sätt än genom tekniska maskiner. Även om tekniska övningar kan vara mycket kreativa i sig är skillnaden den att man använder fingerfärdighet, fokus och kroppen på ett annat sätt i handarbete än i datorbaserad verksamhet.

För att examensarbetet hade både en praktisk och en skriftlig del vill jag definiera vad mina mål och syften för vardera har varit.

Målet för den *praktiska* delen var att:

- ställa ut elevernas egna konstverk för allmänheten i Pargas bibliotek september 2015.
- Att inspirera och aktivera eleverna genom kreativ verksamhet.
- Att väcka nyfikenhet för konst och konstverk i samhället, samt även för material och olika tekniker inom bildkonst.
- Att skapa variation i undervisningen. Att delge sitt kunnande på yrkesnivå som samhällspedagog och inspiratör.

Mitt syfte för den *praktiska* delen var att:

- Att granska hur upplevelsen kring att ställa ut konstverk utanför skolmiljön upplevs och så ge eleven möjlighet till delaktighet i samhället.
- Att erbjuda den enskilda eleven en kreativ upplevelse genom egna förutsättningar.
- Att själv reflektera över sina bilder och genom temat komma till egna insikter.
- Att skapa en uppfattning om eget deltagande på individ, grupp och samhällsnivå genom projektet.

För examensarbetet har målen varit att:

- Sammanfatta kunskap i yrkessyfte, att koppla praktik och teori och hitta samband mellan dessa.
- Att bevisa hur kreativ verksamhet kan vara mångsidig och positiv.
- Att koppla praktik med teori och hitta samband mellan dessa.
- Att skapa ett inspirationsmaterial som även andra pedagoger och grupper kan ha nytta av i undervisningssyfte.

Syftet med examensarbetet har varit att:

- Granska och undersöka om kreativ verksamhet kan ge en positiv upplevelse i undervisningen och för eleverna.
- Undersöka om det kan finnas nytta av materialet i bildundervisningen

För att kunna mäta resultat och granska om jag uppnått målen valde jag att göra både en gruppintervju och två enkätundersökningar för att få olika perspektiv och insikter genom mina frågor och svaren på dessa. Den ena enkäten hade öppna frågor och delades ut till samtliga elever under våren efter sista gångens träff. Den andra enkäten hade slutna frågor och besvarades av eleverna i augusti efter sommarlovet. Enkätalternativen gjorde jag för att det kan finnas en risk i gruppintervjun att eleven dels inte vågar säga sin åsikt eller lyfta fram detaljer, dels påverkas av de andra intervjudeltagarna. Enkäterna gav eleverna helt enkelt möjlighet att ge individuella svar och gav mig därmed också ett individuellt fokus på svaren på frågorna. Gruppintervjun gjordes efter vårens lektioner i samband med att vi besökte utställningen i Gamla kommunalstugan. Syftet var att skapa en diskussion kring upplevelserna från utställningen.

1.2. Avgränsning

I mitt projekt utgår jag mest från gruppens deltagande och delaktighet i Tänk om-projektet. Det är svårt att gå in på en individnivå med korta gemensamma träffar samt med en så stor grupp som denna. Viktigast är att granska om eleverna är motiverade och slutför projektet tillsammans. Är det en positiv upplevelse? Lyckas vi med projektets syfte och målsättning? Kunde mitt projekt vara någonting som motiverar även andra klasser och

läraren till en liknande verksamhet. Hur upplever elever, lärare och skolan om en samhällspedagog skulle delta i undervisningen genom projektarbeten som denna? Har det skett en förändring i attityd hos eleverna och klassen i förhållande till bildlektioner och deltagande av konstprojektet? Blev projektet en positiv eller negativ upplevelse?

2 Grundskolans nya läroplan med fokus på kreativa läroämnena

För att mitt projekt har stark koppling till bildkonst och skapande av konstverk vill jag i följande kapitel titta på grundskolans nya läroplan med bland annat bildkonst i fokus. Grunderna för läroplanen har utarbetats utgående från en syn på lärande där eleven har en aktiv roll. Eleven ska lära sig att ställa upp mål och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. Lärandet är en oskiljbar del i den process då individen växer som människa och då man skapar ett gott samhällsliv. Att använda språket, kroppen och olika sinnen har stor betydelse för tänkande och lärande. Eleven tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter och lär sig samtidigt att reflektera över sitt lärande, sina upplevelser och sina känslor. Positiva känslor, glädje över att lära och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar eleven att utveckla sin kompetens. Lärandet sker genom kommunikation med andra elever, lärare och andra vuxna samt i olika grupper och sammanhang och i olika lärmiljöer. Lärande innebär individuellt och gemensamt arbete, tankeverksamhet, planering och utforskning samt mångsidig utvärdering av dessa processer. Därför har elevernas vilja och växande förmåga att arbeta och lära sig tillsammans stor betydelse för lärprocessen. Eleverna ska också lära sig att beakta följderna av sitt arbete och hur det påverkar andra människor och omgivningen. Gemensamt lärande främjar elevernas problemlösningsförmåga och förmåga att tänka kreativt och kritiskt samt förmågan att förstå olika perspektiv. Det bidrar också till att vidga elevernas intresseområden. Lärande är mångfacetterat och knutet till det som eleven ska lära sig, till tid och plats (Läroplanen 2014).

2.1. Lärmiljöer

Med lärmiljöer avses de lokaler, platser, grupper och aktiviteter, där studierna och lärandet sker. Lärmiljöer innefattar också redskap, tjänster och material som används i undervisningen. Lärmiljöerna ska stödja elevernas individuella och gemensamma

utveckling, lärande och kommunikation. Alla medlemmar i skolgemenskapen påverkar lärmiljöerna genom sitt agerande. Valfungerande lärmiljöer främjar kommunikation, delaktighet och kollaborativt kunskapsbyggande. De ger också möjlighet till aktivt samarbete med utomstående aktörer eller sakkunniga.

Målet med utveckling av lärmiljöerna är att de bildar en mångsidig och flexibel pedagogisk helhet. När man utvecklar lärmiljöerna ska man beakta olika läroämnes specialbehov. Lärmiljöerna ska ge möjlighet till kreativa lösningar samt till att analysera och undersöka företeelser ur olika perspektiv. Dessutom ska man när man utvecklar och väljer lärmiljöer beakta att eleverna lär sig nya kunskaper och färdigheter också utanför skolan.

Frågan är hur mycket resurser det finns på lokalnivå för att anställa utomstående aktörer och sakkunniga? Hur mycket tid och engagemang finns det att ordna kontakter så att det kan förverkligas i praktiken? Jag tror att det ofta handlar om ekonomiska resurser och att det krävs en klasslärare som är intresserad av en sådan verksamhet. Här kan jag nämna att bland annat Svenska kulturfonden gör det möjligt för kulturaktörer och skolor att ta in konstnärlig verksamhet i undervisningen. Skolor kan av Kulturfonden ansöka om projektbidrag för ett konstprojekt eller uppdrag (se på Internet om Kultur i skolan – bidrag på Kulturfondens webbsidor) Skolan kan då anställa en aktör och betala ut ett arvode för arbetsinsatsen som genomförs. Det ger även skolorna möjligheter att ta del av variation och nya projekt i undervisningen. Problemet kan vara att många inte vet om att det finns sådana bidrag att ansöka.

2.2. Bildkonstundervisningen i läroplanen

Bildkonstundervisningen i läroplanen lyfter fram punkter som tangerar ”Tänk om jag var”-projektet. Undervisningen i bildkonst har som uppdrag att handleda eleverna att genom konsten utforska och uttrycka en kulturellt mångskiftande verklighet. Genom att producera och tolka bilder formas elevernas identitet samtidigt som den kulturella kompetensen och gemenskapen stärks. Undervisningen ska bygga på elevernas egna erfarenheter, fantasi och lust att experimentera. Undervisningen i bildkonst ska utveckla förmågan att förstå konst, omgivningen och annan visuell kultur. Eleverna ska erbjudas olika sätt att bedöma verkligheten och att påverka den. Genom att förstärka kännedomen om kulturarvet stödjer man att traditionerna förmedlas och förnyas.

Undervisningen ska stödja eleverna att utveckla kritiskt tänkande och uppmuntra eleverna att påverka den egna livsmiljön och samhället. Undervisningen i bildkonst ska ge eleverna en grund för aktiv medverkan lokalt och globalt. Det arbetssätt som är karakteristiskt för konsten främjar erfarenhetsbaserat, multisensoriskt och konkret lärande. Eleverna granskar bildkonst och annan visuell kultur ur ett historiskt och kulturellt perspektiv. Undervisningen ska ta upp olika uppfattningar om konstens uppgifter. Eleverna handleds att på ett mångsidigt sätt använda olika redskap, material, tekniker och uttryckssätt.

Eleverna ska erbjudas möjligheter att arbeta med mångvetenskapliga lär områden i samarbete med den övriga undervisningen och med aktörer utanför skolan. I undervisningen bekantar man sig med museer och andra kulturobjekt och undersöker möjligheterna att utöva bildkonst som hobby.

I årskurserna 3 - 6 breddar eleverna sitt personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur. Eleverna uppmuntras att pröva och träna olika sätt att uttrycka sig med bilder och att målinriktat utveckla sina visuella färdigheter. I undervisningen granskas hur konst och annan visuell kultur påverkar åsikter, attityder och förfaringssätt i elevernas egen livsmiljö och i samhället. Eleverna handleds att utforska vilka mål och roller konstnärer och andra som skapar visuell kultur har haft under olika tider och i olika kulturella sammanhang. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar och möjligheter att arbeta tillsammans. Förmågan att tolka och skapa bilder fördjupas genom ansvarsfull användning av digitala verktyg och webbmiljöer (Läroplanen 2016).

Med tanke på den tekniska utvecklingen och användningen av denna i undervisningen så ville jag fokusera mera på handarbete och bildkonstskapande utgående i mitt projekt. Läroplanen fungerar som en grund för undervisningen och pedagogen försöker uppnå de krav som den ställer. Den är väldigt omfattande och innehållsrik plan och har fina värdegrunder och riktlinjer, men kan dagens lärare uppnå dessa mål? Kan man granska att målen uppfylls? På vilket vis?

3 Sociokulturell inspiration i teoretiskt perspektiv

Vad är en sociokulturell inspiratör? I praktiken har den så kallade inspirationen brett ut sig runtom i världen. I yrkesprofessionella roller, i utbildningar som tangerar temat, inom frivillig verksamhet har behovet av att vara och ta in sociokulturella aktörer ökat. För att

lite få en uppfattning om var den sociokulturella inspirationen har sitt ursprung så finns det flera olika ställen den framkommit i historien. Av dessa kan jag nämna några. I Frankrike och tiden efter andra världskriget ville fransmännen återuppbygga samhället och dess demokratiska värden, som hade minskat i betydelse på grund av depressionen under kriget. Det grundades en rörelse för fritidsaktiviteter som kallades *Education populaire*. Samma rörelse utvecklades även i Latinamerika, därefter under 60-talet i frivillig verksamhet. Under 70-talet i hela Spanien med Paulo Freires ideologi i bakgrunden och även inom Unesco började begreppet sociokulturell inspiration användas i olika samband. Inspirationens tydliga ursprung är svårt att definiera. Egentligen har den funnits alltid. Platon var på sitt vis en inspiratör. Även greker och romaren var det. Medeltida trubadurer på vandring var inspiratörer. Samhällena utvecklades i samband med industrialismen. De som var arbetslösa behövde sysselsättning och därmed fanns det mera tid för verksamhet i form av olika aktiviteter och av inspiration. (Kurki 2000, s. 11-13)

Sociokulturell inspiration är ett sätt att främja en känslighet och inspirera till självförverkligande. Att organisera verksamhet och aktivera människor så att det väcker nyfikenhet och därigenom aktiverar. Inspirationen bidrar till en ökad social kommunikation människor emellan. Genom den aktiviteten försöker man skapa en social förändring och förbättra på människors livskvalitet. Därmed är den centrala målsättningen att människor blir medvetna även om sin historiska roll i grupp, samhället och i förhållande till sin omvärld. Att man genom aktiviteter märker hur det påverkar ens vardag och näromgivning och kan skapa en meningsfull uppfattning även i förhållande till större sammanhang i samhället (Kurki 2000, s. 20).

Leena Kurki (2000) bygger sina resonemang på idéer av sociologen Ezequiel Ander-Egg som har varit central när det gäller utvecklandet av sociokulturell inspiration som pedagogisk metod. Ezequiel arbetar som chef för institutet *Instituto de Ciencias Sociales Aplicadas* i Argentina och definierar enligt Kurki (2000, s. 24) sociokulturell inspiration såhär:

”Inspiration är någonting som utvecklar människan till en bättre livskvalité, genom deltagande i pedagogik och sociala sammanhang. Den praktiska målsättningen är att utveckla och förebygga människors eget deltagande i kulturell utveckling genom att skapa situationer och ge möjlighet för människor att kommunicera och växelverka”.

Inspiration kan definieras utgående från två huvudsyften (Kurki 2000). Det första syftet är att man genom inspiration skapar livsenergi, där det inte finns, skapar rörelse, oro och stöder initiativtagandet, förverkligande, självständigt agerande och ansvar. Det är ett utmanande uppdrag för en professionell inspiratör. Det andra syftet är att stöda och få igångsatt de kunskaper och talanger som redan finns hos individen, även om de skulle visa sig vara svaga och omedvetna.

Teoretiskt kan inspiration delas in i några viktiga punkter (Kurki 2000, s.85-86). För det första skall inspiration vara en sådan verksamhet som stöder en social rörelse, som kan skapa och förstärka sociala förändringar. Genom växelverkan och socialkontakt skapar man dialog. Individen ansvarar för sitt agerande och det är utgångspunkten till förändring och process. För det andra är inspiration en sådan pedagogik som utgår från aktivt deltagande. Nyckeln är att motivera individen och gruppen till en vilja att utveckla sig själv. Pedagogen tar inte en ledande roll i detta sammanhang.

Inspiratören behöver specifika egenskaper, vilka man kan utveckla genom utbildningar. Inspiratörer kan vara till sin natur olika. Det viktigaste är ändå grundattityden i uppdragen. Gruppen påverkas av inspiratörens inställning, förväntningar, tillit, personliga drag och framför allt att inspiratören har en stabil och god självkänedom. Det är även viktigt att inspiratören har ett förtroende för gruppen och att denna kommer att lyckas i sitt uppdrag. Inspiratören bör också kunna lösa konflikter och möta problemställningar och därmed underlätta trycket i dessa (Kurki 2000, s.86).

Hur ser då inspiratörens yrkesutbildning och kunskap ut? I Europa studerar inspiratörerna flera områden som t.ex. socialkultur, filosofi, socialantropologi, juridik, lagstiftning och pedagogik. Studier i kommunikativa färdigheter är även viktiga. (Kurki 2000, s. 85)

Inspirationens pedagogiska metoder sker ofta genom seminarier, kurser, workshopar, kulturcirklar o.s.v. Pedagogiken bör stöda delaktighet och inspirera. Verksamheten kan vara mångsidig och huvudsakligen omforma vardagen med variation. (Kurki 2000). Samhällspedagogens yrkesroll är väldigt långt är jämförbar med en sociokulturell inspiratör.

4 Kreativitet, bild och identitet

Lev Vygotskij (1995) har inspirerat mig för att han tar upp framför allt barnets förmåga till fantasi och utvecklingen kring det, vilket passar bra i ett projekt som handlar om jagbilder och identitet hos barn. Fantasi är en viktig del i jaget och identitetens utveckling.

Lev Semenovic Vygotskij (1896-1934), är en viktiga nytänkare i psykologins historia. Hans bidrag till psykologin kan jämföras med Freud och Piaget. Han studerade först konst och litteratur och skrev sin doktorsavhandling om konstens psykologi 1925 och ägnade sin tid mycket till forskningen och granskade kritiskt idealistiska teorier kring människans kulturhistoria, utveckling kring medvetenhet och omgivning. Man kan säga att han beskrev människan i förhållande till den kulturella utvecklingen som en enhetlig medvetandeprocess, där känsla och tanke hör ihop, som ofta skiljs åt i de utvecklingspsykologiska teorierna hos till exempel Freud och Piaget. Men Vygotskij blev inte känd förrän på 60-talet. Det berodde främst på att hans böcker förbjöds redan 1936, en kort tid efter hans död. En bok han skrev 1930 var boken om fantasi och kreativitet i barndomen. I boken lyfter Vygotskij fram viktiga och intressanta aspekter kring barns kreativitet och utveckling. Han kallar den kreativa förmågan för fantasi. Och det finns enligt honom ingen motsättning mellan fantasi och verklighet.

Fantasin är inget primitivt eller metafysiskt utan en medvetandeform, kombinationsförmåga som hör ihop med verkligheten på olika sätt. Ju rikare verklighet, desto mer möjligheter till fantasi och vice versa. Genom fantasin tolkas erfarenheter och känslor. Medvetandet förenar känsla med betydelse eller mening, vilket innebär att tanke och känsla hör ihop. Grunden för barnets skapande finns enligt Vygotskij redan i leken. För genom leken tolkar barnet sina upplevelser och ger dem liv. Man dramatiserar och förvandlar genom att framhäva det typiska. De estetiska och kulturella formerna finns redan i barnets lek. Det som utmärker fantasiprocessen finns i leken. (Vygotskij 1995, s.9).

Han menar att barnet utvecklar sin förmåga i de estetiska ämnena: drama, litteratur och teckning. I denna utveckling är dialogen med den vuxna en nödvändig förutsättning för inläring.

Det växande barnet och unga har två frågor som de speciellt söker svar på. Vem är jag? Och hurdan är den här världen omkring mig? Då barn och unga arbetar med bildskapandet får de tillfälle att närma sig samma frågor. Elever idag lever alltmer i en mångkulturell

värld. Marknadstänkandet styr, popidolerna inverkar på ungdomarnas skönhetsideal och varuestetiken håller de unga konsumenterna i ett fast grepp. Ungdomarna skapar även sin egen ungdomskultur (Forsman & Piironen.2006, s.8). I projektet bearbetades dessa frågor bland annat av att gruppen fick olika uppgifter om den egna bilden, känslor och tankar kring det egna jaget. Eleverna fick även inspiration utgående från andra konstnärers självporträtt som jag visade exempel på. Samtidigt gav andra konstnärers självporträtt eleven en inblick i konsthistoria.

Grundskolans undervisning i konsthistoria behöver inte vara kronologisk. Det viktigaste är att uppmuntra eleverna och lägga märke till bildkonsten i sin omvärld ända från början, ända från de första årskurserna, så att intresset väcks. Konsten är en kunskapskälla, liksom en källa till glädje. Elevernas konstkunskaper utvecklas genom att konstbilder på olika sätt används som inspirationskälla vid bildarbete, både individuellt och i grupp, men också genom föreläsningar, museibesök och ateljébesök i hemtrakten. (Forsman & Piironen 2006, s.36).

I min roll som inspiratör och ledare har jag haft stöd av Crafoords (2005) tankar om kreativt ledarskap. Att en av de viktigaste hörnstenarna i kreativt ledarskap enligt Crafoord är att vara närvarande. Begreppet närvaro kan betraktas som ett samlingsbegrepp för uppmärksamhet, inlevelse och respekt. Kreativitet behöver inte alltid innebära att skapa något nytt (jfr Rehn 2010). Det kan också vara att återskapa från tidigare erfarenheter genom att våga lita på sin känsla, tillit och intuition. Ledaren bör vara hundra procent närvarande, för att vara i samklang med deltagarna inför val av metoder.

Skapandet är en aktivitet som öppnar möjligheter till nya upplevelser av ens eget tillstånd. Det är inte bara frågan om att ge uttryck för känslor och personlig läggning, utan i lika hög grad att hitta nya uttryck och infallsvinklar. Bildskapandet och den konstnärliga gestaltningen är ett sätt att både beskriva och upptäcka. (Seeskari 2004, s. 147). Även om Tänk om projektet inte handlade om en terapeutisk process kan *Daniela Seeskaris* bok *Bildkonst som terapi med barn och unga* (2004) användas för förståelsen av hur bilder kan tolkas på olika sätt.

5 ”Tänk om” och dess uppbyggnad

Min målgrupp för examens praktiska del var Malms skolas elever i Pargas, årskurs fem. Jag hade en klass med 23 elever varav 14 flickor och 9 pojkar. Tidpunkt för praktiska del av examensarbetet var våren och hösten 2015. Under våren hade jag en gång i veckan två timmar bildlektioner i skolan. De gemensamma träffarna för våren var sju gånger, fem av dessa i klassrummet med bildlektioner och en då vi besökte Pargas gamla kommunalstuga och tog del av en utställning av tre unga konstnärer. I augusti träffades vi inför uppsättningen av den egna utställningen på biblioteket och hade därefter en vernissage.

Metoden var att genom kreativ verksamhet förverkliga ett konstutställningsprojekt med samtliga elever. Varje elev skapade två egna konstverk med ett självporträtt i fantasi och ett i verklighetsbild. Bilderna var anonyma för allmänheten. Einarsson & Hammar Chiriac (2002) har gett mig stöd i metoddelen och jag har använt mig av deras beskrivning av hur man kan göra enkäter och observationer.

5.1. Första träffen: introduktion och uppgift

Tema: vem är jag, gruppens genomgång och första uppgiften

Bildövning i färg: Varje elev fick fundera på vilka färger som beskriver var och ens individuella känslor, natur och karaktär i färger. Sedan fick eleverna rita konturer runt sin kropp på ett stort papper i realistisk storlek och fylla bilden med de färger man valt. Färgerna skulle sedan placeras på de ställen i kroppen som motsvarade känslorna och färgerna bäst.

Material: Täckfärger, pappersrulle, penslar, burkar

Observationer och egna tankar:

Jag träffade klassen i Malms skola med 22 elever den 7.4. Innan eleverna kom in hade jag förberett lektionen med att flytta alla pulpeter åt sidan för att skapa så mycket utrymme som möjligt i klassrummet. Mitt i rummet hade jag skapat en stor cirkel med en färgklick av modellera som var och en fick välja då de kom in i klassrummet. De fick välja den färg som tilltalade deras egen smak och sätta sig ner. Vi började med att presentera oss med namn och varför man valt just den färgklick man hade i handen. Övningen var inspirerad

av Tove Bornemann, konstterapeut, som vintern 2015 ledde en liknande övning under ett seminarium som jag deltog i.

Det var intressant att se hur många olika reaktioner endast denna introduktionsövning gav. En del satt tysta, medan andra tyckte om att besvara eller diskutera färgerna tillsammans. Något jag i denna övning genast noterade var att flera hade svårt att undvika att ge kritik för andras färgval. Varför valde man blått eller gult? Var det för att man verkligen gillade färgen eller för att ens bästa vän hade samma färg? Det fanns två klickar av samma färgnyans, därmed gav det möjligheten att välja samma som någon annan. Inspiratörens uppgift (i detta fall min roll) är att öka delaktighet hos individen. Dels är ansvaret hos inspiratören, dels hos alla. Det handlar även om roller, där inspiratören har en specifik position, beroende på projektets fas. I början t.ex. är inspiratörens roll mera aktiv och tydlig. (Kurki 2000, s.77)

Om man tar som exempel introduktionen, var och hur viktigt det var att tänka på olika detaljer. Både innan träffen och under lektionerna konstaterar jag hur flexibel och improvisationskapabel man bör vara i plötsliga oförutsägbara situationer. Var det ganska utmanande. Här kan jag ta ett exempel från själva klassrummet och elevantalet. Fast jag innan lektionen uppskattade att rummet var stort och tillräckligt visade det sig vara svårt att få första övningsuppgiften att fungera så att alla elever kunde rita sin kropp på papper samtidigt. Därmed var en del av eleverna i korridoren, vilket ledde till att jag inte kunde observera alla detaljer på individnivå under övningen. Platsbristen orsakade en aning kaotisk stämning förrän alla hade kommit igång. Ett alternativ kunde vara att dela upp en stor grupp i två mindre, med olika uppgifter.

5.2. Andra träffen: drömmar och fantasier

Tema: Hur skulle vi vilja se ut i vår fantasi?

Skapa bild i blandteknik och kollage

Material: lim, saxar, papper, färger och kartong

I denna övning gav jag fria händer till eleverna. Tänk om de fick fritt fantisera om en person eller figur de ville vara, vem skulle de välja? Hur skulle de vilja skapa en bild av denna figur?

Observationer och egna tankar:

Ganska fort kom samtliga elever in i en bra koncentration. De funderade, hämtade inspiration både genom egen fantasi och med hjälp av internet. Först funderade jag på om det var så bra att surfa via nätet under övningen, men det fanns helt tydligt en vana av att använda sig av datorer i klassen. Impulsen kom först från klassläraren som satt i klassrummet under mina lektioner. Han föreslog spontant efter övningens introduktion att samtliga elever kunde använda sig av Chromebooks och surfa efter inspiration. Jag kunde uppleva en liten irritation i mig, för jag hade inte tänkt att tekniken och hjälp via nätet skulle vara en nödvändighet under mina lektioner. Men det var sagt och gjort innan jag hann reagera. Och visst var det lite svårt att ta en helt fullständig auktoritetsroll i klassen då klassläraren befann sig i rummet under mina lektioner.

Snart var alla elever inne i egen arbetsprocess. Fantasibilderna var allt från fotbollsproffs, kändisar och något som förvånade mig lite, bilder av seriefigurer. Det vill säga fiktiva varelser. Men det var fritt fram att skapa det man ville. Eleverna jobbade och jag gav anvisningar enligt efterfrågan och observerade arbetsprocessen. Men vad skulle hända med inspirationen, kreativiteten och fokus om jag skulle motsäga val av den egna fantasifiguren? Kunde det leda till protest och motreaktion till övningen eller min undervisning? I alla fall var dagen lyckad och stämningen verkade mycket positiv.

5.3. Tredje träffen: återkoppling till bilden och slutförande av uppgiften

Uppgift: Gå tillbaka till bilden. Vill jag lägga till något i bilden eller är jag nöjd?

Betrakta med gruppen samtliga arbeten och reflektera kring värderingar och fantasier.

Att betrakta och belysa bilder används ofta i konstterapeutiska sammanhang som en del av processen av en terapi mellan klient och terapeut. Konstterapeutiska övningar och litteratur har inspirerat mig och hänvisar ofta till bildkonst och tolkning på en allmänt plan utan ett terapeutiskt förhållande. Enligt Daniela Seeskari (2004), psykolog och konstterapeut, har bilder överlag en inverkan på både den som skapar och den som betraktar. Bilden har estetiska och expressiva element och bilden är en värld av upplevelser. Seeskari talar om ny inramning som vi egentligen använde oss av i återgående till bilden följande gång. Det innebär att försöka se bilder och arbeten som skapas i olika ljus. Att finna olika synvinklar och tolkningar. Men det finns en fara att ge bilder en tolkning utifrån en viss teoretisk referensram. Det är viktigt att lyssna till klientens egna reflektioner men också att se bilden i sitt sammanhang, som en del av en fortgående process. Det handlar om speglade av

känslor, stämningar, kanske drömmar och visioner. Konsten har i alla tider fungerat som ett fördjupande av våra ”imaginationer”, av vår fantasiförmåga och berikat denna. (Seeskari 2004, s.42).

Min känsla var att det inte var så lätt för alla att visa upp sin bild i klassen. Det fanns en spänning i luften, vems bild var vilken? Alla hade jobbat individuellt i egen takt. Några bilder var under arbete fortfarande, men så gott som alla fick bilderna klara. De som inte hann fick fortsätta. Jag ville poängtera att man inte skulle kritisera fult andras bilder eller ifrågasätta med negativ ton en annans arbete. Istället bad jag eleverna betrakta, se på bilderna och fundera om man ville tillägga något till bilden ännu eller om den var tillräcklig. Då alla samtliga bilder sattes fast på väggen för att betraktas, skapade det samtidigt en kollektiv känsla av samhörighet. Det såg trevligt ut. Alla hade deltagit och alla vågade visa upp sin bild inför klassen. Elevernas egna upplevelser framkom i enkäterna som jag diskuterar längre fram i mitt examensarbete.

5.4. Fjärde träffen: självporträtt

Tema: Självporträtt

Samtliga elever tar en egen spegel med till skolan.

Uppgift: Betrakta dig själv och varandra i gruppen

Start av porträttbild, fokus lugn och koncentration.

Observationer och egna tankar

Att se sig själv i spegeln. Att stanna upp i stunden och betrakta sin egen bild i detalj. Hur ser min näsa ut? Varför är mitt ena ögonbryn högre upp än det andra kan väcka mycket tankar och känslor. I klassrummet under denna övning hade vi en mera intensiv atmosfär. Eleverna tystnade mera till ett allvar. De ställde frågor både gällande bildtekniska lösningar samt frågor kring sin egen bild. Det hände inte någonting dramatiskt utåt sett, men det väckte tankar hos eleverna och diskussioner. Flera elever framskred i denna uppgift med en viss försiktighet. Det var antagligen svårt att rita av sin egen spegelbild så att den skulle se så verklig ut som möjligt. I bildterapeutiskt syfte skulle denna övning säkert vara intressant att mera analysera på individnivå. Men vår snäva tidsram och lektionstakten gjorde att detta inte var möjligt.

Vi inspirerades till självporträttövningen genom att se på bilder av kända konstnärer som ritat eller målat sig själv. Scherfbeck, Munk, Kahlo, Jansson med flera. Jag ville även inspirera eleverna till material som dessa konstnärer använt sig av, hur olika konstverk kunde se ut beroende på om det var i kol, akvarell, olja eller annat material, hur en svart-vit bild påverkar betraktaren i jämförelse med en färgbild. Efter det hade var och en fria händer att välja färger och material enligt egen smak och tycke. Ganska många valde att teckna med blyerts, vilket också var intressant just i denna övning eftersom det kanske gav en större möjlighet att ändra och justera bilden flera gånger om man inte var riktigt nöjd. Under denna övning fick jag hjälpa flera elever i hur man kan rita näsa och ögon, samt andra detaljer. Det var inte för mig så svårt. Jag gav exempel på tavlan hur man vinklar näsa och ritar skuggor kring ögon och dylikt.

Teckningarna blev inte under en lektion riktigt färdiga, så vi fortsatte med samma bild följande lektion.

5.5. Femte träffen: Återkoppling till bilden och slutförande av bilden

Uppgift: Gå tillbaks till bilden. Vill jag lägga till något och arbeta lite till med bilden?

Betrakta bilden gemensamt med hela gruppen.

Fokus på acceptans, positiva tankar, reflektion kring bilderna.

Rama in eget arbete med personlig stil.

Material: band, snören, plakat, o.s.v.

Observationer och egna tankar

Att skapa en ram till sin bild genom eget skapande var en utmaning. Vi hade inte färdiga ramar på grund av ekonomiska resurser. Jag ville utgå ifrån att vi kunde använda oss av det material skolan hade att erbjuda. Då föreslog jag att samtliga elever fick klippa ut en kant till sin bild. Något som liknade en ram. Utmaningen var helt tydligt att kunna klippa rakt efter en vikt kant. Jag blev förvånad av hur svårt själva klippandet blev. Att styra saxen med finmotoriken var för många elever krävande. Något jag hade svårt att förutse. Jag fick hjälpa till. Justera och handleda mycket under denna uppgift. Något jag kommer ihåg från denna gång var en kommentar jag fick av en elev, som sa att ”varför måste vi klippa då det är så antikt”? För mig var det konstigt att barn inte använder sax lika mycket som jag

upplevt man gjort tidigare. Att det verkligen var så svårt att klippa rakt längs med ett streck eller en vikt kant. Det var faktiskt väldigt få som klarade av uppgiften helt själva.

5.6 Besök till Gamla kommunalstugan

Enligt Forsman och Piironen (2006) är viktigt att eleverna vänjs tidigt med att besöka museer och utställningar. Genom besök får de inspiration och lust att själva skapa då de ser autentiska konstverk. De får betrakta tekniker, höra berättelser om konstnärer och deras liv. Museibesök kan utföras på många olika sätt. Man kan förbereda eleverna redan i klassrummet om besöket. Man kan ta papper och penna med och anteckna under utställningen. Eleverna kan skissa en favoritbild på utställningen. Detta är helt i linje med grundskolans läroplan som lyfter fram hur viktigt det är att ta bildundervisningen ut ur skolmiljön så att eleverna får lära sig genom olika upplevelser och metoder.

6. Enkäter, gruppintervju och utvärdering

I följande kapitel redovisar jag vilka metoder jag använt mig av och varför jag valt just dessa och på vilket vis jag gått tillväga i min datainsamling. För att kunna veta om projektet uppnår målsättningen och lyckats, har jag använt mig av enkäter och gruppintervju som jag tidigare nämnde om. Jag har även använt mig av observation, och i detta fall en så kallad direkt observation.

6.1. Observationer

Det finns flera olika sorters observationer. En del görs så att deltagaren inte är medveten om att observatören är på plats. Det kallas för en dold observation. I mitt fall var alla i klassrummet tydligt informerade om hur jag kommer att jobba med gruppen och att jag observerar och antecknar under lektionerna vad jag ser, det vill säga att jag var en deltagande observatör. Mina anteckningar gjorde jag i form av dagboksanteckningar. Det var inte alltid så lätt att ta vara på alla detaljer, eftersom klassen var relativt stor. Samtidigt hade jag flera roller att hantera, både att leda verksamheten, och stöda eleven enligt efterfrågan och behov. Samtidigt skulle jag observera och anteckna. Det gällde att ha ett bra fokus. Den information jag fick i klassen var det som jag skulle registrera inför rapporten och i utvärderingen av projektet. (Einarsson & Hammar Chiriack 2002).

6.2. Gruppintervju

Jag använde mig även av gruppintervju. Det gjorde jag för att skapa en naturlig stämning tillsammans med hela gruppen. Intervjun genomfördes efter besöket till Gamla kommunalstugan före sommarlovet. Intervjuns syfte var att samla data från de upplevelser eleverna fått av utställningen, om hur de observerade materialen i konstverken och vilka konstverk som tilltalade dem mest och varför. Vi diskuterade besöket tillsammans. Frågorna var vad de tyckte om utställningen och vilka tankar och känslor som konstverken gav. Jag frågade vilken bild de tyckte mest om och varför. Jag frågade även om de noterade tekniker och vilka det var? Jag antecknade vad eleverna svarade. Alla 20 elever var på plats denna dag. Gruppintervjuns längd varade ca 30 minuter.

Under en gruppintervju kan man lätt se hur en del tar mera plats än andra. Några är aktiva och pratar mycket medan andra är mera reserverade och väljer att lyssna. Då kan det vara svårt att få veta hela gruppens upplevelser. Det kan också finnas risk för att alla inte vågar säga sin åsikt eller låter denna bli påverkad av en väns åsikter. Under gruppintervjun fick jag flera positiva överraskningar. Elever som visat sig ha en aning svårt att koncentrera sig i klassrummet var väldigt ivriga och positivt laddade av de bilder och tekniker de fått se på utställningen. Alla elever fick även berätta om sin favoritbild.

Under själva intervjutillfället kan den interpersonella interaktionen (mellan deltagarna) påverkas starkt av förväntningar hur de andra kommer att agera. Gruppmedlemmarna kan känna samhörighet av flera anledningar. En av de viktigaste är likhet i bakgrund och attityder. Känslan av samhörighet beror också på hur kommunikationen ser ut mellan gruppmedlemmarna, hur benägna de är att låta sig påverkas av andra deltagare, samt hur mottagliga de är för handlingar eller feedback som kommer från de andra. En livlig intressant diskussion tenderar att bygga en känsla av samhörighet (Wibeck 2000, s.29).

Vid gruppintervjutillfället ville jag skapa en avslappnad stämning. Vi valde att sitta utomhus i solen och äta glass. Jag ställde frågor till gruppen och de som ville fick svara fritt. Eleverna hade fått en uppgift precis innan på utställningen att välja ut en favorittavla och därmed fundera kring varför de valt just det konstverk och vad som var så intressant och bra med bilden. Här upplevde jag att alla verkligen hade valt sin egen favorittavla utan att låta någon annan påverka valet. Antagligen var orsaken den att innan vi gick in till lokalen berättade jag att man gärna får gå för sig själv i utrymmet. Jag uppmanade dem att helst inte diskutera så mycket med varandra för att de bättre skulle kunna koncentrera sig

under besöket och skapa sin egen uppfattning kring konstverken. Det var också intressant att notera hur elever som i klassrummet inte alltid varit så ivriga med att slutföra uppgifter, var inspirerade och vill ta en längre stund i samtalet kring det valda konstverket.

Wibeck (2000) menar att miljön påverkar mycket ett gruppintervjutillfälle, om det exempelvis är ett stort rum eller litet, och om det finns det saker i rummet som kan påverka gruppens koncentration. Vissa personer kan också känna sig otrygga eller osäkra i en viss miljö. Det är viktigt att vara flexibel när det gäller plats där gruppintervjun ska äga rum. Det finns även forskning som visar att gruppens interaktion kring en uppgift är mer intensiv i små rum än i stora och att en större åsiktpolarisering har kunnat observeras i små rum. (Wibeck 2000). I detta fall handlar det ofta om grupper där medlemmarna inte känner varandra sedan tidigare. Därmed är det inte riktigt jämförbart med vår gruppintervju och miljöns inverkan. Jag byggde inte heller upp en situation för eleverna med att förbereda för situationen, utan jag höll gruppintervjun som en ledig diskussion där jag noterade svaren och antecknade det viktigaste.

6.3. Enkäter

Enkäterna var mera strukturerade. Första varianten hade frågor med öppna svarsalternativ. Frågorna var uppskrivna och varje elev skrev ner sitt eget individuella svar. Min andra enkät var lite mera utarbetad för att jag kombinerade denna i form av analys av datainsamling och ville granska hur svaren i statistiskt perspektiv kunde se ut. Med det menar jag att jag följde forskningsmetodikens enkätmodell som jag senare införde i databasen för att kunna se statistiken av svaren. Programmet jag använde mig av heter SPSS- *Statistical package for the social sciences*. Enkäter är en av de mest använda metoder då man vill undersöka större grupper. Enkäterna kan formas på olika sätt. Svarsalternativen kan vara öppna eller slutna. Öppna svarsalternativ innebär att den som besvarar enkäten med egna ord får fritt formulera sitt svar. Då svarsalternativen är slutna har den som konstruerat enkäten på förhand bestämt vilka svarsalternativ som ska finnas och den som besvarar markerar vilket svar som passar honom eller henne bäst. Vid användande av enkäter förutsätts också att det är relativt okomplicerad information som ska inhämtas och att frågorna är av den karaktären att man kan få ärliga och fullständiga svar.

Einarsson & Chiriac (2002) tar upp enkäternas för- och nackdelar. fördelarna med enkäter är att metoden är ekonomisk, ger standardiserade svar samt att forskaren som person inte påverkar i hög grad. Nackdelarna kan vara till exempel att forskaren kan snedvrida resultaten genom att formulera frågorna på ett för honom fördelaktigt sätt, och enkäterna kan vara frustrerande för respondenten att besvara. Bortfallsfrekvensen kan bli hög och forskaren har svårt att kontrollera sanningshalten i svaren (Einarsson & Chiriac 2002, s.29).

Första enkäternas frågor med öppna svarsalternativ var följande:

1. Hur upplevde du övningen kroppsbild i färg?
2. Hur upplevde du övningen fantasibild?
3. Hur upplevde du övningen självporträtt?
4. Hur skiljer sig lektionerna i ” Tänk om jag var” från de vanliga bildlektionerna?
5. Skulle du ha önskat något mera av dessa bildlektioner?
6. Fick du lugn och ro under lektionerna?
7. Hur upplevde du musik i bakgrunden under lektionerna?
8. Hur känner du inför en gemensam utställning?

Vid dessa frågor hade eleven fritt val att skriva svarsalternativet hur de ville, vad de ville betona och fundera på. Jag fick 14 svar av 21. Alla var inte på plats den dagen då i skolan. Bortfallen var på grund av sjukdom eller av annan orsak. Svaren varierade enligt intresse. De flesta svarade med långa meningar. Förklarade vad som var roligt och vad som varit utmanande. En del valde korta svar som bra, dåligt, tråkigt osv. Det jag noterade i samtliga uppgifter, inte endast under besvarandet av enkäterna, var att rasten i skolan var så kort mellan lektionerna att flera elever, speciellt pojkarna som spelade fotboll snabbt ville ut för att hinna vara ute en stund mellan lektionerna. Det påverkade visserligen intresset för att sätta tid på uppgifterna. Sedan fanns det elever som tydligt tycker om att ta sig tid i lugn och ro. För att jämföra svaren med slutna svarsalternativ och speciellt med tanke på datainsamling för mitt projekt omarbetade jag vissa frågor och delade ut en ny variant efter sommarlovet. På denna andra enkät besvarade samtliga 20 elever.

7. Resultat och slutdiskussion

Vilka resultat och mål har uppnåtts genom min praktiska del? Vad lyckades och vad kunde man ha förverkligat på ett annat sätt återstår att se i följande kapitel. Jag återgår till mina mål och syften. I bilagorna finns frågorna till bägge varianter av enkäterna. Jag återgår till läroplanen och de teorier jag har använt mig av. Jag diskuterar hur vi i praktiken förverkligade Tänk om -projektet i förhållande till dessa..

7.1. Målet för den praktiska delen

Jag utgick från fyra stycken målsättningar varav *första var att ställa ut elevernas egna konstverk för allmänheten i Pargas i september 2015.*

Samtliga elever ställde upp i uppdraget och slutförde Tänk om- utställningen på biblioteket i Pargas. Vi fick en fin recension och synlighet även i Åbo underrättelser. Utställningen varade en månad och efteråt delades konstverken ut till eleverna.

Mitt andra mål var att kunna inspirera och aktivera eleverna i kreativ verksamhet.

Det var roligt att se hur optimistiskt och positivt eleverna bemötte mig och tog del av de uppgifter jag delade ut. Enkät- och intervju svaren var i de flesta fall endast positiva. En del neutrala svar fick jag i frågan om man skulle vilja ha ett liknande projekt i framtiden i skolan. Men ingen var negativ till projektet. Även om alla elever inte var lika ivriga inför varje lektionsträff deltog de med gott humör i undervisningen och under uppgifterna.

Det tredje målet var att väcka nyfikenhet för konst och konstverk i samhället, även för material och olika tekniker inom bildkonst.

Under lektionerna hade vi för varje gång lite olika teman. Vi använde olika material och tekniker. Eleverna hade ganska fria val att välja det som tilltalade den egna smaken. Målet för denna punkt kunde sammanfattas då vi besökte utställningen på Gamla kommunalstugan i Pargas centrum. Det visade sig motivera eleverna mycket. Det väckte nyfikenhet och intresse för andras konstverk. De betraktade tekniker och material och delgav sin upplevelser av utställningen på Gamla kommunalstugan också under gruppintervjun. Det var roligt att se hur positiva eleverna var av att se hur man verkligen kan uttrycka sig i bild och att det är möjligt att ställa ut sina konstverk även på ett galleri.

igen.

Det fjärde målet var att skapa variation i undervisningen. Att delge sitt kunnande på yrkesnivå som samhällspedagog och inspiratör.

Under våra träffar och lektioner visste jag inte om eleverna upplevde mina timmar som en ”variation” av undervisningen. Det kunde jag först analysera genom enkäterna. Resultaten blev i denna fråga att eleverna nog upplevde till största del att den obligatoriska bildkonstundervisningen inte var likadan som de lektioner jag undervisade i.

Genom min kunskap om sociokulturell inspiration, teori samt erfarenheter kunde jag uppleva att jag uppnått målet att delge mina kunskaper på yrkesnivå. Jag hanterade projektet väl. Jag genomförde samtliga uppgifter och höll fast vid tidtabellen. Jag kunde inspirera, och ingen vägrade delta. Frågan är om resultaten hade sett annorlunda ut om min målgrupp hade varit en annan, om t.ex. eleverna varit äldre eller om det hade funnits elever som vägrade delta.

7.2. Syftet med den praktiska delen

Att granska hur upplevelsen kring att ställa ut konstverk utanför skolmiljön upplevs och ge eleven möjlighet till delaktighet i samhället.

Genom enkäter och en gruppintervju fick jag konkret svar på denna fråga. Resultatet var positivt, men flera var spända inför att ställa ut konstverken utanför skolmiljön. Endast en elev tyckte det var obehagligt. Det var viktigt att bevara elevernas anonymitet under utställningen. Inget namn skulle vara synligt på konstverken, vilket skiljer sig från konstverk i allmänhet. Yrkesverksamma konstnärer tycker det är viktigt att underteckna sina konstverk.

Att erbjuda den enskilda eleven en kreativ upplevelse genom egna förutsättningar.

Det var viktigt att påminna eleverna om att det verkligen inte handlade om att vara duktig på att rita eller tekniskt begåvad inom bildkonst. Att vårt främsta mål var att uttrycka sig och delta i kreativ verksamhet på individ-, grupp- och samhällsnivå, och att bygga en bro mellan skolan och samhället genom att skapa en gemensam utställning. Alla var lika värda och lika konstnärliga i detta projekt. Jag tycker att vi lyckades med det. Ingen kritiserades, eller ifrågasattes om den egna bilden. Alla respekterades likvärdigt.

Att själv reflektera över sina bilder och genom temat komma till egna insikter.

Under Tänk om -projektet reflekterade vi genomgående kring de egna bilderna. Vi började lektionerna med att betrakta dem och avslutade med att titta på dagens uppgift och diskutera hur man förverkligat sitt eget konstverk. Insikterna kom fram genom kommentarer i diskussionerna, genom självkritik och tankar kring den egna bilden och tekniken.

Det fjärde syftet var att skapa en uppfattning om eget deltagande på individ-, grupp- och samhällsnivå genom projektet.

Detta var mest svårt att definiera och dra en slutsats av. Det är svårt att mäta resultatet kring ens uppfattning. Man kan inte riktigt veta hur var och en i sitt huvud bearbetar begreppet uppfattning, tar in information och koppla det till praktiker. Det sätt jag kunde granska målet på, var att jag vid två tillfällen presenterade mitt uppdrag, Tänk om – projektet. Då definierade jag också vad min utbildning går ut på och berättade målet och syftet med mitt examensarbete. Första gången jag diskuterade kring dessa teman var på introduktionsträffen då jag delade ut breven åt föräldrarna om mitt examensprojekt. Efter sommaren då vi hade en längre paus, ville jag uppdatera och gå igenom helheten inför vår utställning. Jag frågade eleverna om de kommer ihåg vad jag studerar, vad mitt projekt handlade om och vilka tankar de hade kring det. Responsen var först mycket tyst. Eleverna hade inte riktigt ett minne av vad min bakgrund var och varför vi genomfört projektet tillsammans. Min analys av det var att det kan hända att man i skolan och undervisningen trots allt har så mycket olika uppdrag under en och samma dag att man inte registrerar detaljer. Sommarlovet är också ganska långt och man kopplar bort den föregående terminen säkert ganska lätt. Men då vi diskuterade saken började eleverna komma ihåg

7.3. Mål för mitt examensarbete

Målet var att skapa ett inspirationsmaterial som även andra pedagoger och grupper kan ha nytta av i undervisningssyfte. Resultatet av nyttan med projektet kan jag inte veta ännu. Det återstår att se. Jag kommer att lämna materialet i skolan så att även andra kan enligt intresse använda sig av det. Om det kommer att ske vet jag inte.

8. Slutdiskussion kring examensarbetet

Det har varit intressant och tacksamt att få arbeta med barn och ungdomar som har varit så positiva under våra gemensamma träffar. Att Malms skola i Pargas gav mig möjligheten att förverkliga mitt examensarbete tillsammans med eleverna i åk 5. Jag känner glädje i att få sammanfatta mina kunskaper både i praktik och teori, att hitta samband med sociokulturell inspiration och många andra nyttiga källor. Om vi ser tillbaka på läroplanen nämndes det att det är viktigt att eleverna lär sig kunskaper och färdigheter också utanför skolan. Eleverna fick ta del av en utställning, blev bland annat inspirerade av den egna kommande utställningen. De fick kunskap om olika konstmaterial och tekniker utgående från tavlorna de såg. Därmed beaktade jag läroplanen angående lärmiljön. Skolan behövde inte heller anställa mig och använda ekonomiska resurser för projektet Tänk om. Materialen fanns på skolan och biblioteket var gratis för vår utställning. Examensarbetet gav skolan en möjlighet att få en utomstående till undervisningen och att erbjuda eleverna variation.

Bildkonstundervisningens läroplan nämner att genom att producera och tolka bilder formas elevernas identitet samtidigt som den kulturella kompetensen och gemenskapen stärks. Jag hoppas att mina bilduppgifter kring självporträtt har kunnat stöda denna punkt. Min förhoppning är att eleverna under uppgiften har funderat kring identitet och kulturen de lever i. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar och möjligheter att arbeta tillsammans, står det i läroplanen. Tänk om -projektet var ett samarbete där alla var delaktiga. Eleverna deltog och delgav sitt skapande i grupp. Vi har tangerat och förverkligat flera viktiga punkter i skolans läroplan och det känns viktigt och bra. Jag tror att jag som samhällspedagog och genom sociokulturell inspiration har lyckats ganska bra med att inspirera eleverna som deltagit i Tänk om -projektet. Enligt Merino skall inspiration vara en sådan pedagogik som utgår från aktivt deltagande, genom att individen och gruppen motiveras till en vilja att utveckla sig själva. Under samtliga träffar fick eleverna uppgifter. De utvecklade sig själva genom nya uppgifter och att delgav sina konstverk för allmänheten. Mycket av de färdigheter en sociokulturell inspiratör studerar och förverkligar går hand i hand med samhällspedagogens yrkeskompetens.

Lev Vygotskij sa: *”Ju rikare verklighet, desto mer möjligheter till fantasi”*. Jag hoppas att jag har kunnat erbjuda en liten möjlighet till fantasi genom mina övningar. Att eleverna i stunden har ägnat tid till att fantisera i bild hur de kunde skapa sina självporträtt. Vygotskij menade att barnet utvecklar sin förmåga i de estetiska ämnena, bland annat då de ägnar sig

åt teckning. Dialogen med den vuxna är någonting nödvändigt i förutsättningen för inläring. Vi diskuterade kring bilder, vi skapade. Vi förverkligade bilder genom våra förutsättningar och vår fantasi. För att lyckas leda en sådan process är det viktigt att vara närvarande, och att planera sin verksamhet väl, att ha målsättning, syfte och kunskap.

Min styrka är min förmåga att skapa kreativ verksamhet. Min iver får jag genom att se hur positiva resultat man kan uppnå med barn, ungdomar och medborgare överlag. Samhället skall inte bygga hinder, utan broar som kan ge nya vägar, med nya spår och idéer. Konst och kreativitet är ett sätt för oss att uttrycka oss. Att skapa kan ge glädje, något som är viktigt i dagens samhälle.

Det kan dock finnas hinder under vägen, svåra snår att överstiga. Men ingenting är omöjligt. Det är viktigt att komma till insikt, även fast det skulle ta tid. Genom svårigheter utvecklas även kunskap. Jag skulle inte byta ut mitt examensarbete till någonting annat. Det blev bra som det blev och jag är nöjd med resultatet. Jag hoppas att Tänk om -projektet kan inspirera även andra. Att eleverna i Malms skola kan ta med någonting från detta projekt i sin resväska på sin livsväg.

Källförteckning

Andersen, E. & Schwencke, E., 1998. *Projektarbete*. Lund: Studentlitteratur

Byréus, K., 2012. *Kreativa metoder för grupputveckling och handledning*. Stockholm: Liber AB

Crafoord, C., 2005. *Människan är en berättelse: tankar om samtalskonst*. Stockholm: Natur & Kultur.

Einarsson, C. & Chiriac, E., 2002. *Gruppservationer*. Lund: Studentlitteratur

Eklund, S. & Fältsjö, J., 2013. *Kommunicera*. Lund: Studentlitteratur

Forsman, A-C & Piironen, L., 2006. *Bildernas bok. Handbok i bildkonstundervisningen i grundskolan*. Helsingfors: Schildts Förlag Ab.

Kurki, L., 2000. *Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.

Rehn; A., 2010. *Farliga idéer. När det opassande tänkandet blir din värdefullaste resurs*. Stockholm: Bookhouse Editions.

Seeskari, D., 2004. *Bildkonst som terapi med barn och unga. En utvecklingsresurs*. Helsingfors: Kirja Kerrallaan.

Wibeck, V., 2000. *Fokusgrupper*. Lund: Studentlitteratur.

Vygotskij, L., 1995 (översättning av Kajsa Öberg Lindsten). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB.

Skapa och lära, kreativt lärande-levande kunskap

<http://www.skapaochlara.se/wordpress/>

<http://www.kulturfonden.fi/sv/ansokningar/fortlopande/kulturiskolan/>

Grunderna för den grundläggande utbildningen 2014:

http://www.oph.fi/download/166434_grunderna_for_laroplanen_verkkojulkaisu.pdf

Bilaga 1

Besvara frågorna och välj ett alternativ som passar dig bäst:

1. Hur upplevde du första träffens övningsuppgift, kroppsbild i färg?

- a. Rolig
- b. Svår
- c. Tråkig
- d. Utmanande
- e. Annat vad? _____

2. Vad tyckte du om övningen självporträtt i fantasi?

- a. Intressant
- b. Rolig
- c. Tråkig
- d. Svår
- e. Annat vad? _____

3. Vad tyckte du om övningen självporträtt i verklighet?

- a. Intressant
- b. Rolig
- c. Tråkig
- d. Svår
- e. Annat vad? _____

4. Hur upplevde du att lektionerna skiljde sig från de vanliga bildlektionerna/undervisningen?
- a. Ganska mycket
  - b. Lite
  - c. Inte alls
  - d. Annat vad? _____
5. Fick du lugn och ro under lektionerna så att du kunde fokusera i övningarna?
- a. Ganska bra
  - b. Lite
  - c. Det var svårt
  - d. Inte alls
  - e. Annat vad? _____
6. Hur upplevde du musiken i klassrummet under övningarna?
- a. Det störde mig inte just alls
  - b. Det var trevligt
  - c. Jobbigt
  - d. Fanns det musik? Jag märkte ingenting
  - e. Annat vad? _____
7. Hur känns det att ställa ut dina egna bilder inför allmänheten?

- a. Roligt
- b. Spännande
- c. Hemskt
- d. Svårt
- e. Annat vad? _____

8. Hela projektet har varit?

- a. Roligt
- b. Varierande
- c. Jobbigt
- d. Tråkigt
- e. Spännande
- f. Annat vad? _____ -

9. Har du någonsin ställt ut dina konstverk tidigare utanför skolan?

- a. Jag har ställt ut mina konstverk tidigare
- b. Jag har aldrig ställt ut mina bilder tidigare
- c. Annat vad? _____

10. Har du besökt en utställning/ vernissage tidigare innan detta projekt?

- a. Jag har besökt en utställning tidigare
- b. Jag har aldrig besökt en utställning förut

11. Hur upplevde du utställningen på kommunalstugan vi tog del av?

- a. Det var roligt
- b. Det var helt okej
- c. Det var ointressant
- d. Annat vad?_____

12. Skulle du önska liknande projekt i framtiden i skolan?

- a. Det skulle vara roligt med nya liknande projekt.
- b. Kanske
- c. Jag är inte intresserad
- d. Annat vad?_____

Enkätresultaten från denna variant var mera tydlig för att få konkret svar av respondenten. Alla 20 elever besvarade denna enkät. Det positiva var av resultaten att endast en av alla tyckte att projektet hade varit tråkigt. Dessutom tyckte de flesta att projektet hade utmaningar, men var roligt. Och det som var viktigt för mig var att veta om de upplevde det positivt att ställa ut sina egna bilder. Vilket de flesta tyckte. Många tyckte det var också spännande.

Bilaga 2

Hej

Jag heter Catarina Johansson och är i Malms skola åk 5 from 7.4. För att utföra mitt handlingsbaserade examensarbete till Yrkehögskolan Novia. Jag studerar samhällspedagogik med inriktning fritid och medborgaraktivitet. Mitt examensarbete blir att skapa kreativa uppgifter inom bildkonst som stärker elevens självbild/reflektion samt delaktighet. Jag kommer att jobba med klassen denna vår ca.7 gånger, en gång i veckan. Under lektionerna skapar vi bilder till en gemensam konstutställning som blir hösten 2015 i Pargas. Föräldrar och elever inbjuds till vernissage. Mera information skickas ut i god tid innan. För övrigt vill jag att samtliga elever och föräldrar vet att jag har tystnadsplikt vad gäller elevernas uppgifter. Den skriftliga delen av projektet rapporteras under hösten och finns efter examination i skolan om föräldrar vill låna materialet. För övriga frågor gällande projektet kan man kontakta mig till: catarina108@gmail.com

Tack!